

ДОКУМЕНТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ТА ОБЛАСНИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ ПРО БУДІВНИЦТВО КРЕМГЕС

Будівництво Кременчуцької гідроелектричної станції з самого початку носило масштаби, що виходили за межі Кіровоградської області. Управління будівництвом здійснювалося з відома і під контролем Кабінету Міністрів УРСР та ЦК Ко- муністичної партії України. З цієї причини і саме будівництво відображене не тільки у колекції Державного архіву Кіровоградської області, але й у архівах м. Київ, що зберігають документи центральних органів влади УРСР. Столичні архівні установи представлені фондами Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГОУ) та Центрального державного архіву вищих органів влади України (ЦДАВОВУ).

Окрім того, у забезпеченні будівництва людськими та матеріальними ресурсами брали участь сусідні з Кіровоградською Полтавська та Черкаська області. Також до Херсонської та Миколаївської областей Української РСР здійснювалося переселення мешканців майбутньої зони затоплення Кременчуцького водосховища. Відповідні документи, що стосуються різних боків будівництва потрапили і до обласних архівів Полтавської, Черкаської, Херсонської та Миколаївської областей.

Метою даної публікації є коротка характеристика фондів, документи яких відображають як саме будівництво станції, так і різноманітні процеси, що його супроводжували, і зберігаються у київських, полтавських, черкаських, миколаївських та херсонських архівних установах.

Серед партійних документів, що визначали перебіг будівництва станції та створення водосховища, насамперед слід згадати постанови, інформації та розпорядження Центрального комітету Комуністичної Партії України. Будучи головним органом партійного управління та контролю за всіма сторонами життя радянської України, ЦК КПУ мав опікуватися і станом справ на КремГЕС, що була, безумовно, промисловим об'єктом загальнодержавного значення. Актуальні для дослідження цього питання документи зберігаються у фонді №1, опис №6, ЦДАГОУ [1].

Документи, що висвітлюють контрольні-розпорядчі функції вищого партійного керівництва республіки щодо створення водосховища, зосереджені у одиницях зберігання № 2038, № 2062, № 2073. Насамперед це протоколи засідань Президії Центрального комітету з додатками. Саме протоколи засідань містять відомості про обговорення тих або інших питань зі створення самого водосховища, а також постанови (як результат розгляду), що визначають конкретні завдання для вирішення відповідних питань. Також у додатках до протоколів можна знайти інформацію про певні проблеми на будівництві, а в самих протоколах – щодо осіб, відповідальних за вирішення цих проблем [1].

Безпосереднє керівництво будівництвом станції, а також його фінансування здійснювала Рада Міністрів УРСР, документи якої зберігаються у ЦДАВОВУ. В основному, масив документів, що стосується будівництва КремГЕС, зосереджено у фонді № 2, де містяться постанови Ради Міністрів за різні роки. У описах № 9 та № 12 цього фонду зосереджені документи, що стосуються створення водосховища при Кременчуцькій гідроелектростанції, передусім – це оригінали постанов РМ УРСР за 1953-1959 рр., у тому числі і з питань капіталовкладень у будівництво та створення водойми, очищення дна майбутнього водосховища, а також переселення мешканців зони затоплення [2].

В одиниці зберігання №1885 (том 2 опису № 9) сконцентровані документи, що висвітлюють хід підготовки чаші майбутньої водойми Кременчуцької ГЕС до затоплення. Одиниця зберігання № 3572(том 3) містить матеріали про лісоочистку зони затоплення.

В описі № 12 фонду 2 містяться документи, що стосуються спорудження у районі будівництва так званого Нового міста і питання ліквідації м.Новогеоргіївська [2].

Одиниця зберігання № 217 фонду №4906, опис 1, містить матеріали, присвячені питанням підготовки до будівництва станції, а також початку її будівництва[3]. Одиниці зберігання № 600, 624, фонду № 4487, опис 1, містять міжвідомче листування, що супроводжувало створення КремГЕС [4].

Процес будівництва КремГЕС також задокументований у фондах архівних установ сусідніх з Кіровоградською областями: Державного архіву Черкаської області (ДАЧО) та Державного архіву Полтавської області (ДАПО).

У названих архівах містяться документи, що стосуються переселення людей із зони затоплення Кременчуцького водосховища, а також санітарної очистки зони затоплення та підтоплення, будівництва захисних споруд. Відповідно вони містять розпорядчі документи керівництва областей та районів, матеріали про перебіг переселення, вирішення проблем переселенців стосовно побудови помешкань на новому місці, наділення їх землею, скасування податків на втрачені землі та отримання компенсації, а також різноманітні фінансові розрахунки.

Зокрема в ДАЧО документи, що стосуються зазначених питань містяться в описах №2 і №3 фонду Р-80 (Виконавчий комітет Черкаської обласної Ради депутатів трудящих) [5]. У Ф.Р-80 також міститься інформація, що стосується проблем можливого підтоплення м. Черкаси та їхнього вирішення.

Безпосередньо вирішення завдань з переселення колгоспників, земельних та технічних питань, що виникали у зв'язку з переселенням, знаходилося у межах компетенції виконавчих комітетів відповідних районних рад Черкаської області. Матеріали, що документують зазначене, зосереджені у описі № 3 фонду Р-624 (Золотоніський райвиконком), описі № 3 фонду Р-539 (Чигиринський райвиконком), описі № 2 фонду Р-2038 (Іркліївський) райвиконком [6].

У ДАПО цікавим для нас є фонд Р-4085 (Полтавська обласна рада депутатів трудящих), зокрема опис № 10, у якому зібрані документи Градизького, Оболонського, Кременчуцького та Кишеньковського районних виконавчих комітетів Полтавської області. Документи стосуються головним чином проблеми переселення мешканців зони затоплення. Тут представлені штатні розписи та різноманітні фінансові документи оціночних комісій, плани переселення виконкомів, обговорення та різноманітні документи, пов'язані з проблемою можливого затоплення та підтоплення району Кременчук-Крилів, а також різноманітні контрольні документи, що стосувалися виконання рішень з переселення та використання фінансів [7].

Певна кількість документів, що стосуються будівництва Кременчуцької гідроелектростанції, зберігається у фондах архівних установ Миколаївської та Херсонської області. Зокрема у описі №12 фонду Р-992 Державного архіву Миколаївської області та описі №6 фонду Р-1979 Державного архіву Херсонської області, що належать відповідним обласним виконавчим комітетам. Документи висвітлюють перебіг виконання постанови Центрального Комітету Комуністичної Партії України та Ради Міністрів УРСР про переселення колгоспників із зони затоплення до Миколаївської та Херсонської області [8; 9].

Таким чином, наведений перелік документальних джерел надає можливість

(до- датково до комплексу відповідних документів з фондів Державного архіву Кірово- градської області) більш повного висвітлення різноманітних аспектів процесу будів- ництва Кременчуцької ГЕС та створення Кременчуцького водосховища. Якщо цен- тральні архівні зберігають, в основному, розпорядчі документи, що визначали го- ловні завдання станційного будівництва та створення водосховища, то обласні архіви

– документи, що деталізують ті самі процеси, особливо з питання переселення насе- лення з зони затоплення, і свідчать про матеріальні затрати, власне перебіг самого переселення, а також різноманітні порушення під час переселення: як управлінські помилки, так і свідомі зловживання з боку посадових осіб різних рівнів.

Список використаних джерел

1. ЦДАГОУ, Ф. 1, оп. 6. 2. ЦДАВОВУ, Ф 2, оп. 9, 12; фонд 2 опис 9 том 2; фонд 2 опис 9 том; 3. ЦДАВОВУ, Ф. 4906, оп.1, спр. 217. 4. ЦДАВОВУ, Ф. 4487, оп.1, спр. 600, 624, 658. 5. ДАЧО, Ф.Р-80, оп.2, оп. 3. 6. ДАЧО, Ф. Р-539, оп. 3, Ф. Р-624, оп.3, Ф. Р- 2038, оп. 2; 7. ДАПО, Ф.Р-4085, оп. 10. 8. ДАХО, Ф.Р-1979, оп.6, спр. 323, арк.33-38. 9. ДАМО, Ф Р-992, оп. 12, спр. 1718, арк. 3, 14-15.